

Naša dediščina – kjer preteklost sreča prihodnost

Uvod

Dnevi evropske kulturne dediščine in Teden kulturne dediščine je projekt, ki ga Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije pripravlja skupaj z Ministrstvom za kulturo, Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport, Zavodom RS za šolstvo, Slovensko nacionalno komisijo za UNESCO in Skupnostjo vrtcev Slovenije.

Slovenija je bila leta 1991 skupaj še z nekaterimi drugimi državami med državami ustanoviteljicami – pobudnicami prireditve Dnevi evropske kulturne dediščine. Dnevi evropske kulturne dediščine so skupna akcija številnih evropskih držav pod okriljem Sveta Evrope in Evropske komisije. Prireditelji vsako leto izberejo raznovrstne teme, s katerimi skušajo domači javnosti, Evropejcem in svetu predstaviti kulturno dediščino Evrope. Pod okriljem Sveta Evrope so poleg nacionalnih dostopne tudi skupne spletne strani, na katerih so informacije o organizaciji, ciljih, poslanstvu Dnevov evropske kulturne dediščine kot tudi o sodelujočih državah. Pred leti je nastal interaktivni spletni portal, na katerem se je med prvimi dvanajstimi državami predstavila tudi Slovenija. Privlačen spletni napovednik dogodkov, kjer so na enem mestu združeni in predstavljeni vsi evropski dogodki, je mnogo več

kot le to. Kaže bogastvo in raznolikost evropske kulturne dediščine, saj ponuja enako prepoznavnost na evropskem zemljevidu vsem, še tako oddaljenim prizoriščem. (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, projekti, Dnevi evropske kulturne dediščine, spletna stran)

Dnevi evropske kulturne dediščine in Teden kulturne dediščine pri nas potekajo zadnji teden septembra in/ali prvi teden oktobra. V tem času Zavod za varstvo kulturne dediščine skupaj z muzeji, galerijami, arhivi, zavodi s področja kulture, knjižnicami, območnimi izpostavami Javnega sklada za kulturne dejavnosti, lokalnimi in krajevnimi skupnostmi, nevladnimi organizacijami, društvi, vrtci, šolami in zavzetimi posamezniki pripravi pester program dogodkov (vodstva, delavnice, koncerti, predstave, okrogle mize, simpoziji ...), ki je objavljen na spletni strani zavoda in v posebni lično izdelani manjši brošuri. Takrat se odpirajo vrata spomenikov, ki so sicer zaprta za širšo javnost. Vsako leto izberejo rdečo nit raziskovanja in oblikujejo logotip. V vrtcih in šolah nagovarjajo vzgojitelje in učitelje naj kulturno in naravno dediščino poglobljeno obravnavajo v učnem procesu. Pri tem naj bodo ustvarjalni, naj popeljejo otroke izven učilnic in naj se povezujejo z dediščinsko stroko pri skupnih projektih.

Sodelovanje v projektu v Vrtcih Brezovica

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije za predstavitve projekta, oziroma izbrane teme, vsako leto v februarju in marcu pripravi več brezplačnih regionalnih srečanj po Sloveniji in v zamejstvu. Ker sem po osnovni izobrazbi etnologinja in kulturna antropologinja, sem v našem vrtcu prevzela koordinatorsko vlogo za ta projekt. Na regionalnem izobraževanju so podane strokovne predstavitve s strani Zavoda za varstvo kulturne dediščine, predstavljeni so primeri preteklih dobrih praks iz različnih inštitucij (vrtca, osnovne šole, srednje šole, različnih zavodov in društev), zbrani pa so nagovorjeni, kako dediščino približati vsem starostnim skupinam, od predšolskih otrok, osnovnošolcev in srednješolcev ter radovednih odraslih do šolajočih se upokoencev. Podajo pa tudi informacije, smernice in napotke o izbrani temi za naslednje leto. Moja naloga kot koordinatorke je, da projekt predstavim sodelavkam in sodelavcem, jih skušam navdušiti, pritegniti, da se vanj vključijo, predstavim ideje in skupaj z njimi oblikujem program za naš vrtec. Do sredine aprila je potrebno oddati prijavo dogodka, pripraviti opis dejavnosti oziroma program, ki je potem objavljen v spletnem napovedniku Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, s tem tudi na spletni strani Sveta Evrope ter izdan v tiskani brošuri.

V Vrtcih Brezovica smo tri leta zapored sodelovali v projektu Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije; leta 2016 na temo *Dediščina okoli nas*, leta 2017 na temo *Voda; od mita do arhitekture* in leta 2018 na temo *Naša dediščina; kjer preteklost sreča prihodnost*.

V projekt Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije – Naša dediščina; kjer preteklost sreča prihodnost so se vključile vse enote našega vrtca, in sicer 32 skupin. Pri tem smo sodelovali tudi z zunanjimi inštitucijami in organizacijami: s Krajskim parkom Ljubljansko barje, Društvom upokoencev Rakitna, Podpeč-Preserje, Notranje Gorice in Vnanje Gorice, Folklorno skupino Rožmarin iz Vnanjih Goric, čebelarjem Vilijem Kavčnikom iz Notranjih Goric ter domačini (domačijo Židanek, domačijo pri Gršak in domačijo Erbežnik iz Vnanjih Goric). Starostim otrok primerno smo spoznavali in raziskovali vsebine s področja dediščine na razpisano temo:

- pastirji

Pogovarjali so se o vlogi pastirjev nekoč in danes, njihovih navadah, opreми, prehranjevalnih navad, oblačilih, si ogledali pastirčkove hišice in opremo, kuhali žgance, trli orehe, sušili jabolčne krljke, spoznavali in opazovali živali na pašniku, se seznanili z električnim pastirjem, brali in poslušali slovenske ljudske pravljice (Pastirček, O pastirjih in škratih s Krvavca ...), gostili pravljčarko, peli pesmici Izidor ovčice pasel in Na planincih lušno biti, ju spremljali z malimi inštrumenti, se pogovarjali o čarobnih bitjih v ljudskem izročilu (divji možje, vile, skrati, jage babe ...), si ogledali film Pastirci in Kekec, se igrali pastirske igre, hodili s hoduljami, pripravili razstavo na temo pastirji.

- ljudske pesmi, pravljice, rajalne igre, bibarije

Najmlajši otroci so poslušali ljudske pesmi, plesali rajalne igre, se igrali bibarije, prstne igre, se učili izštevanke, poslušali ljudske pravljice. V eni skupini so isto ljudsko pravljico

poslušali v slovenščini, v ruščini in angleščini, si ogledali dve krajši lutkovni predstavi, povzeti po ljudskih pravljicah v izvedbi vzgojiteljic, z glino in s čipko so ustvarjali vaze, posode, skodelice ...

- punčke iz cunj

Izdelali so punčke iz cunj, s katerimi so se najmlajši igrali in jih imeli pri počitku.

- žoge iz nogavic

Naredili so žoge iz nogavic, kot so jih, po pripovedovanju dedka našega varovanca, izdelovali nekoč in so bile med otroki zelo priljubljene. V skupino so povabili stare starše in jim pokazali žogice.

- »stari« predmeti

Zbirali predmete, ki so jih uporabljali nekdaj (mlinčke za kavo, pisalni stroj, stare igrače, tehtnica, telefon, oblič, žaga ...), se poučili o njihovi uporabi, jih risali z ogljem, primerjali z današnjimi, se igrali s starejšimi igračami, prek zgodbe Melje, melje, mlinček (A. Štefan) in deklamacije Meljem, meljem kavico (ljudska) so spoznavali način uporabe različnih mlinčkov (mlin za pšenico, mlinček za kavo) in pripravili razstavo »starih« predmetov.

- dela in opravila

Seznani so se z nekaterimi opravili, ki so bila del vsakdanjega življenja naših domačinov (ličkanje in robkanje koruze, grabljenje listja, luščenje fižola, trenje orehov ...).

- volna

Spoznali so volno, njeno uporabo, se igrali z volno.

- kmetije

Obiskali so tri kmetije v Vnanjih Goricah. Na domačiji Erbežnik so si ogledali krušno peč, zidani štedilnik, pripomočke za peko kruha in mendergo - mizo za vzhajanje kruha. Na domačiji Židanek so se seznanili s starim orodjem in praktično uporabo (žaganje z žago, vrtnanje z ročnim svedrom, klepanje kose), na domačiji Gršak pa so videli različne konjske vprege.

- gorenjski ljudski plesi in kostumska podoba

Člani folklorne skupine Rožmarin iz Vnanjih Goric so jim predstavili gorenjsko narodno nošo in zaplesali gorenjske ljudske plese.

- film Kekec

Ogledali so si film Kekec, ki je bil izhodišče za pogovor o načinu življenja otrok v tistem času, njihovih oblačilih, igračah, igri, opravilih ... Izdelali so pastirske kape, se igrali pastirje, prepevali Kekčevo pesem.

- čebelarstvo

S pomočjo čebelarja Viljema Kavčnika iz Šenčurja, so spoznavali čebelarstvo. S seboj je prinesel veliko opreme, s katero je pritegnil pozornost otrok. Pokazal jim je satovje z satnicami, na katerih so natisnjene realne slike prave satnice. Izvedeli so, kako čebele živijo, kako moramo zanje skrbeti, kako čebelar nabere med, katera živalca je za čebele nevarna ... S seboj je prinesel tudi panjske končnice, katere so izdelali otroci osnovne šole Šenčur. Otroci so lahko pokusiti tri različne vrste medu in ugibali okuse ter opazovali čebelarja pri vlivanju vročega voska v kalupe, iz katerih so dobili ulitke. Vsak je lahko iz že narezanih satnic in sten z zvijanjem izdelal prave svečke.

- jedi naših domačinov

Otroci so s pomočjo staršev zbirali recepte, iz katerih je nastala kuharska knjiga. V knjižnici so si izposodili knjige o hrani in receptih in si jih ogledovali. Prebrali so pravljici Lonček kuhaj (češka ljudska) in Prodajamo za gumbce (Vida Brest) ter

deklamacijo Jabolko (neznani avtor). Pripravili so jabolčni sok iz domačih jabolk, izdelali jabolčne krlje, domačo slivovo marmelado ter skuhalo okusno bučno juho. Pod vodstvom babice otroka, ki ima ruske korenine, so spekli še domače eklerje-rusko sladico. Na jesenskem eko pikniku so na stojnici ponujali proseno kašo z domačo marmelado, pečena jabolka in polentine kroglice – jedi naših babic. Prosenka kaša s suhimi slivami je krajevna jed naših domačinov. To je vzgojiteljici te skupine povedala njena tašča, ki je kot otrok sodelovala pri sejanju prosa, pobiranju klasja, otepanju semen na delovnem orodju (stopi) in sušenju sliv. Jed je bila nasitna in otrokom okusna, saj so bile slive sladke. Ker imamo v vrtcu veliko alergij, so suhe slive nadomestili z domačo marmelado, ki so jo pripravili z otroki in kuharicami v dopoldanskem času. V skupini pa so bili aktivni tudi nekateri starši otrok in sicer pri pripravi jabolk za sušenje, pripravi kostanja in jabolka za peko na jesenskem eko pikniku, pomagali so pri kuhanju bučne juhe po starem štajerskem receptu ter pri peki pice, ki so jo izbrali otroci kot primer današnje priljubljene hrane. Otroci so naredili plakate dejavnosti in pripravili razstavo.

- stanovanjske stavbe

Otroci so raziskovali arhitekturo v bivalnem okolju. Spoznavali so stavbe, v katerih živimo, in se seznanili tudi z nestanovanjskimi stavbami, ki jih vsebuje domači kraj; šola, cerkve, kozolci, kapelice, gospodarski objekti ... Okolico so spoznavali po obliki, velikosti, položaju v prostoru in si tako pridobivali prostorske izkušnje. Risali so različne objekte, poti v kraju, naredili zemljevid, izdelali maketo, gradili objekte z lesenimi gradniki, z lego kockami, glino, mivko. Seznanili so se z novimi pojmi: predniki, zgradba, arhitekt, restavracija, legenda, svečnik, freska, orgle, zvonik, materiali (kamen, marmor, les ...).

- koliščarji

Koliščarje so raziskovali v dveh enotah. Ob sodelovanju Krajskega parka Ljubljansko barje so spoznavali življenje koliščarjev prek legende sedmeroglavega zmaja, različnih

predmetov (zakladov barja) in slikanic. Ogleдали so si del barja in se tam igrali. Prebirali so slikanice in pravljice na temo koliščarjev ter si ogledali dokumentarni prispevek o koliščarjih. Otroci so gradili kolišča iz lesenih kock, lego kock in drugih materialov. Konstrukcije večjega kolišča so se v eni skupini lotili s pomočjo toaletnih tulcev. Iz plastelina so izdelovali mostiščarske gube. Risali so z ogljem, saj so ugotovili, da takrat barvic niso imeli. V drugi skupini pa so v gozdu nabrali naravni material (lubje, mah, listje, veje) in skupaj izdelali maketo koliščarskega naselja. To so, skupaj z razstavo slik koliščarjev, postavili pred igralnico in nanjo povabili vse otroke iz enote ter starše.

Vsebine s področja dediščine, na temo Naša dediščina; kjer preteklost sreča prihodnost, smo poglobljeno obravnavali, strnili in predstavili v Tednu kulturne dediščine, zadnji teden septembra in prvi teden oktobra, v dopoldanskem času in na popoldanskih srečanjih s starši, starimi starši in širšo okolico. Vsaka enota je zaključek projekta obeležila na svoj način; z razstavo, delavnicami, jesenskim piknikom, srečanji, nastopi ... Na zaključek, ki je obiskovalcem prikazal rezultate raziskovalnega dela, so bili povabljeni vsi udeleženci, starši, stari starši, domačini in širša javnost. Udeležba je bila velika, odzivi pa pozitivni.

Sklep

Vrtčevskim otrokom želimo s projektom Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije približati dediščino na njim primeren in razumljiv način. Posegamo po vsebinah, ki jih ponuja lokalna dediščina, saj izhajamo iz krajevnih naravnih in kulturnih znamenitosti. V raziskovalno delo vključujemo dejavnosti iz materialne, socialne kot tudi duhovne kulture. Seznanjanje z dediščino v največji meri izhaja iz neposrednih izkušenj, doživljanj, primerov in interesa otrok. Poudarek je na metodi odprtega učnega okolja in medgeneracijskem sodelovanju. Odgovore na vprašanja kdo, kaj, kako, kje in zakaj iščemo v različnih virih, zbrane informacije pa predstavimo na različne načine. Pri podajanju etnoloških vsebin stremimo k temu, da dediščine ne predstavljamo romantično in nostalgичno, temveč strokovno in odgovorno. S projektom, v katerem se seznanjamo z našo kulturo in tradicijo, skupaj odkrivamo vrednote primarnega kulturnega okolja in krepimo pozitiven odnos do dediščine, bomo nadaljevali tudi v prihodnje.

Viri in literatura

1. Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in Zavod RS za šolstvo.
2. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, projekti, Dnevi evropske kulturne dediščine, spletna stran.
3. Fotografije: arhiv Vrtci Brezovica.